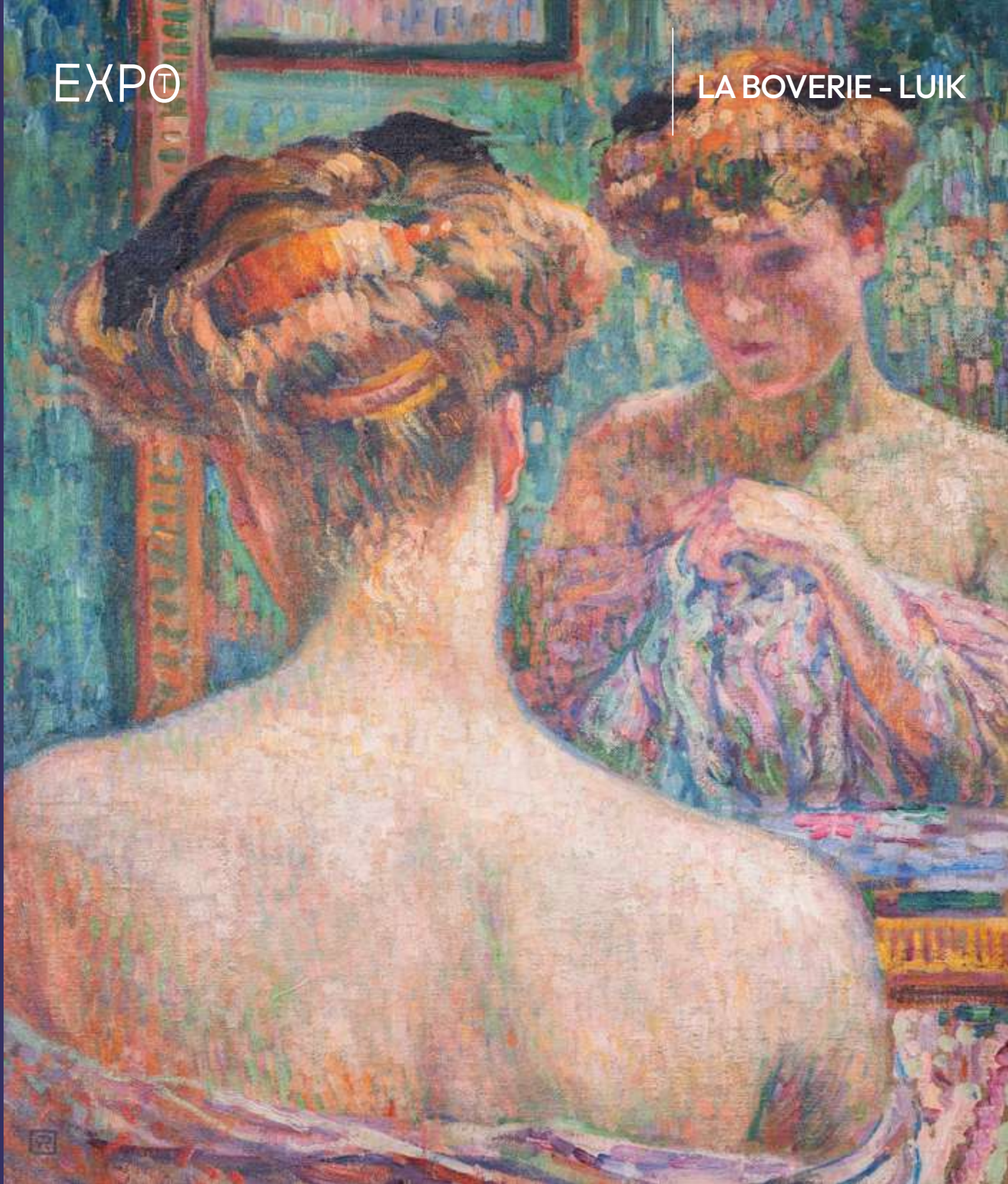


EXPO

LA BOVERIE - LUIK



© Théo Van Rysselberghe, Nu blond ou Nu de dos (devant la glace) (Détail), ca. 1902-1905. Collection privée.

HET IMPRESSIONISME, EEN BELGISCH VERHAAL

Persdossier

HET IMPRESSIONISME, EEN BELGISCH VERHAAL

IN 2026 BLAAST LA BOVERIE TIEN KAARSJES UIT.

‘Toeval bestaat niet ...’

Onze jubileumtentoonstelling Achter de schermen van een bijzondere collectie loopt ten einde. De symbolische gastheer daarvan was De oude tuinman van Emile Claus ...

... Emile Claus, een Belgische schilder die sterk door het impressionisme was beïnvloed ...

Meer hadden we niet nodig om, met deze tentoonstelling over het Belgische impressionisme, een nieuw hoofdstuk te schrijven in de geschiedenis van La Boverie. Als je weet dat het impressionisme, als ode aan de vrijheid, veel belang hechtte aan het schilderen in de openlucht, dan is de natuurlijke omgeving van het museum de ideale plek. Vooral ook omdat het Palais des Beaux-Arts, opgericht voor de Luikse wereldtentoonstelling in 1905, juist met impressionistische meesterwerken de bakermat werd van de Luikse collecties.

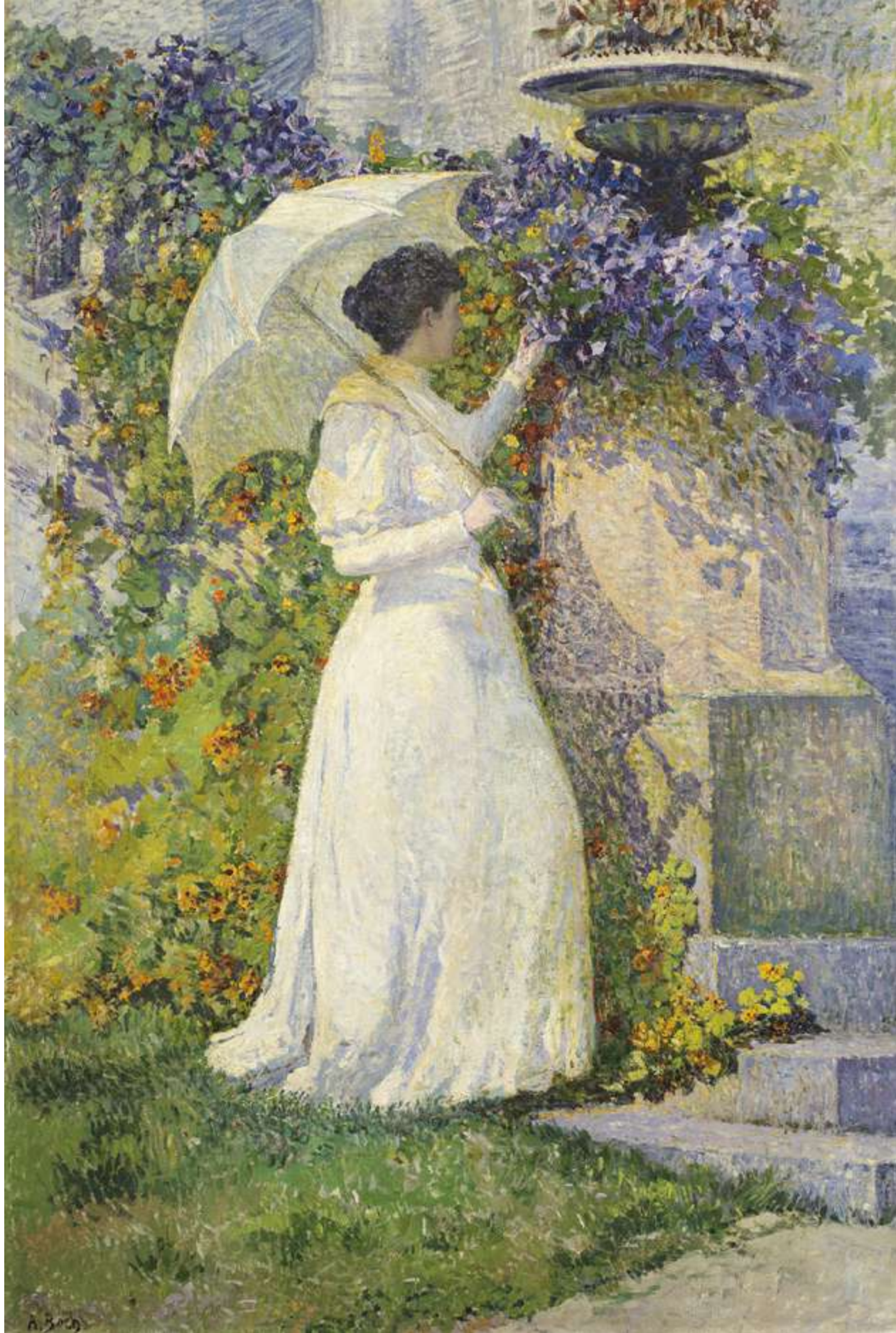
In deze onrustige, obscurantistische tijden is het heilzaam om ons weer te richten op de essentie. Net deze schilderkunstige stroming privilegeerde het leven in zijn wervelende eenvoud en vergankelijkheid, met zuivere kleuren en korte penseelstreken. Het pluralistische en avant-gardistische impressionisme liet een frisse wind waaien in een klimaat van vastgeroest academisme. Het brak met de regeltjes van traditie en conventie, begreep de visuele waarneming intuïtief, was aangetrokken tot de natuur (zelfs in de steden), maar toonde ook belangstelling voor de industriële moderniteit. En last but not least ruimde het een bijzondere plaats in voor vrouwen, die in artistiek opzicht veel te lang onzichtbaar waren gebleven.

‘Het impressionisme is het dagboek van de ziel.’ (Henri Matisse)

In de eenentwintigste eeuw worden we blootgesteld aan een stortvloed van vaak dubieuze informatie waar ons kritische denkvermogen niet tegenop kan. Daardoor dreigen we te verdrinken in een zee van opake objectiviteit. Via het impressionisme kunnen we weer aansluiting vinden bij een persoonlijke, zintuiglijke authenticiteit ... En dat doet deugd!

Elisabeth FRAIPONT

*Schepen van Cultuur, voorzitter van de vzw CIAC
en de Raad van bestuur van de vzw CIAC*



Inleiding	6
Bruikleengevers	8
Tentoonstellingscircuit	9
Toegelichte werken	12
Collectief cureren	17
Bent Van Looy, ambassadeur van de tentoonstelling	20
Publicaties	22
Evenementen	25
Partners	28
Dankwoord	33
Praktische informatie	35

Het impressionisme was waarschijnlijk de eerste artistieke avant-garde in de geschiedenis, althans de eerste die als zodanig zelfbewust naar buiten kwam. Kunstenaars verkenden nieuwe esthetische horizonten en wezen de normen en tradities af die door de officiële academie en salons werden opgelegd, maar bleven financieel onafhankelijk.

De eerste impressionistische tentoonstelling ging op 15 april 1874 van start, in het atelier van de fotograaf Nadar in Parijs. De Société Anonyme des Artistes Peintres, Sculpteurs et Graveurs, met onder anderen Monet, Renoir, Degas, Pissarro, Cézanne, Sisley en Berthe Morisot (in totaal zo'n dertig Franse kunstenaars), wilde op die manier de officiële salon omzeilen.

Hoewel Frankrijk met zijn plejade van illustere meesters de bakermat van het impressionisme was, vond de beweging aan deze kant van de grens een bijzonder vruchtbare voedingsbodem. In *De wereld van gisteren: herinneringen van een Europeaan* schreef Stefan Zweig: 'Dat land [België] had omstreeks de eeuwwisseling een imposante artistieke ontwikkeling doorgemaakt en in zekere zin zelfs Frankrijk in intensiteit van kunstleven overvleugeld.'

In de tentoonstelling *Het impressionisme, een Belgisch verhaal* maak je kennis met dit glorieuze en unieke hoofdstuk, die levendige 'intensiteit', die Belgische interpretatie van licht en moderniteit.

En waar zou dat beter kunnen dan in La Boverie? Het voormalige Palais des Beaux-Arts in Luik, waar de tentoonstelling plaatsvindt, werd gebouwd voor de werelddtentoonstelling van 1905. Dat spraakmakende evenement maakte deel uit van een lange reeks werelddtentoonstellingen, te beginnen met Londen 1851, die de komst van de moderniteit op het Europese continent niet alleen symboliseerden, maar tegelijk ook versnelden. De artistieke avant-garde is een van de opvallendste kenmerken van die moderniteit.

Nog in 1905 vond de twaalfde salon van de Belgische avant-gardegroepering La Libre Esthétique plaats, waar werk van James Ensor, Guillaume Vogels en de 'luministische' meesters van de groep Vie et Lumière werden tentoongesteld. Het jaar daarvoor was grote beroering ontstaan toen op de elfde salon, naast Monet, Renoir, Van Gogh en een waslijst andere buitenlanders, maar één Belg aan bod was gekomen, namelijk Théo Van Rysselberghe. Die nationale belediging werd meteen goedge maakt, en op wat voor manier! Voortaan werden de Franse en Belgische meesters naast elkaar getoond, waarbij kon worden vastgesteld dat de laatsten niet voor de eersten moesten onderdoen.

*

In de tentoonstelling volgen we dezelfde aanpak: in chronologisch-thematische volgorde tonen we honderdvijftig werken van Belgische en Franse kunstenaars, afkomstig uit een veertigtal collecties van binnen- en buitenlandse musea, evenals uit privécollecties. Een en ander wordt voor een beter begrip aangevuld met archiefmateriaal en multimediale hulpmiddelen.

Uiteraard kan een dergelijk project niet tot stand komen zonder samenwerking met gewaardeerde partners. Allereerst willen we onze diepe dankbaarheid betuigen aan de stad Luik, in het bijzonder burgemeester Willy Demeyer, schepen Elisabeth Fraipont en de museumteams onder de bekwame leiding van Pauline Bovy.

Vervolgens gaat onze dank uit naar de auteurs van de catalogus voor de opmerkelijke bijdragen waarmee ze licht werpen op de Belgische dimensie van de artistieke avant-garde in al haar facetten.

Tot slot een hartelijk woord van dank aan de teams van Tempora, in het bijzonder Maroussia Mikolajczak, die hun talent en energie hebben ingezet om de tentoonstelling tot een succes te maken.

Wij durven hopen dat via deze persdossier de emotie van het bezoek wordt verlengd en deze prachtige 'Belgische geschiedenis' in het collectieve geheugen wordt gegrift.

Namens het Tempora-team,

Benoît REMICHE

Artistiek directeur

BRUIKLEENGEVERS

Voor hun steun en het uitlenen van hun kunstwerken bedanken de partners de volgende privécollecties, instellingen en galeries van harte:

- Archives et Musée de la Littérature, Brussel
- Association des amis du Petit Palais, Genève
- Atelier symboliste
- Belfius Art Collection
- BPS22, Charleroi
- Charliermuseum, Sint-Josse-ten-Noode
- Fédération Wallonie-Bruxelles
- Fondation de l'Hermitage, Lausanne
- Fonds Félicien Rops, Château de Thozée, Mettet
- Galerie Jean-François Cazeau, Paris
- Galerie Ronny Van de Velde, Antwerpen
- Gemeente van Schaarbeek
- Gemeente van Sint-Gillis
- Kamer van Vertegenwoordigers
- Koning Boudewijnstichting
- Koninklijke bibliotheek van België, Brussel
- Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen
- Lambinet-museum, Versailles
- Ministerie van financiën
- Mudel, Deinze
- Musea Brugge - Stad Brugge
- Musée d'art moderne André Malraux, Le Havre
- Musée d'Orsay, Paris
- Musée de Grenoble
- Musée de la Photographie, Charleroi
- Musées de Verviers
- Musée des Beaux-Arts de Charleroi
- Musée des Beaux-Arts/La Boverie, Luik
- Musée des Beaux-Arts de Tournai
- Musée L, Louvain-la-Neuve
- Musée Rops, Namur
- Museum van Elsene
- Museum voor Schone Kunsten, Gent
- Mu.Zee, Oostende
- Province du Brabant wallon
- Stad Menen
- Studio Isabelle de Borchgrave, Elsene
- Université Libre de Bruxelles

En diverse privécollecties.

Het impressionisme, dat eerst een Frans en vervolgens een pan-Europees fenomeen was, kende een krachtige, originele en typisch Belgische component. Dat is niet verwonderlijk, en niet alleen vanwege de duidelijke culturele verwantschap tussen Frankrijk en België. Hoewel elke kunststroming onlosmakelijk verbonden is met het tijdperk waarin ze ontstaat, was België – een jonge staat, maar al een formidabele economische grootmacht – een uitgelezen voedingsbodem voor de moderne kunst.

Al vanaf de jaren 1860 namen Belgische kunstenaars afstand van het academisme en de bijbehorende instituten. Er werden verenigingen opgericht die de theoretische programma's van de moderniteit in de praktijk brachten: de Société Libre des Beaux-Arts (1868), de eerste organisatie van onafhankelijke kunstenaars, en vervolgens Les XX, waarvan de eerste tentoonstelling in 1884 plaatsvond, voordat de groep in 1894 plaatsmaakte voor La Libre Esthétique. Het tijdschrift *L'Art Moderne*, opgericht in 1881, diende voor hen als uitstalraam en manifest. In die dynamische smeltkroes kwam een specifiek Belgisch impressionisme tot bloei.

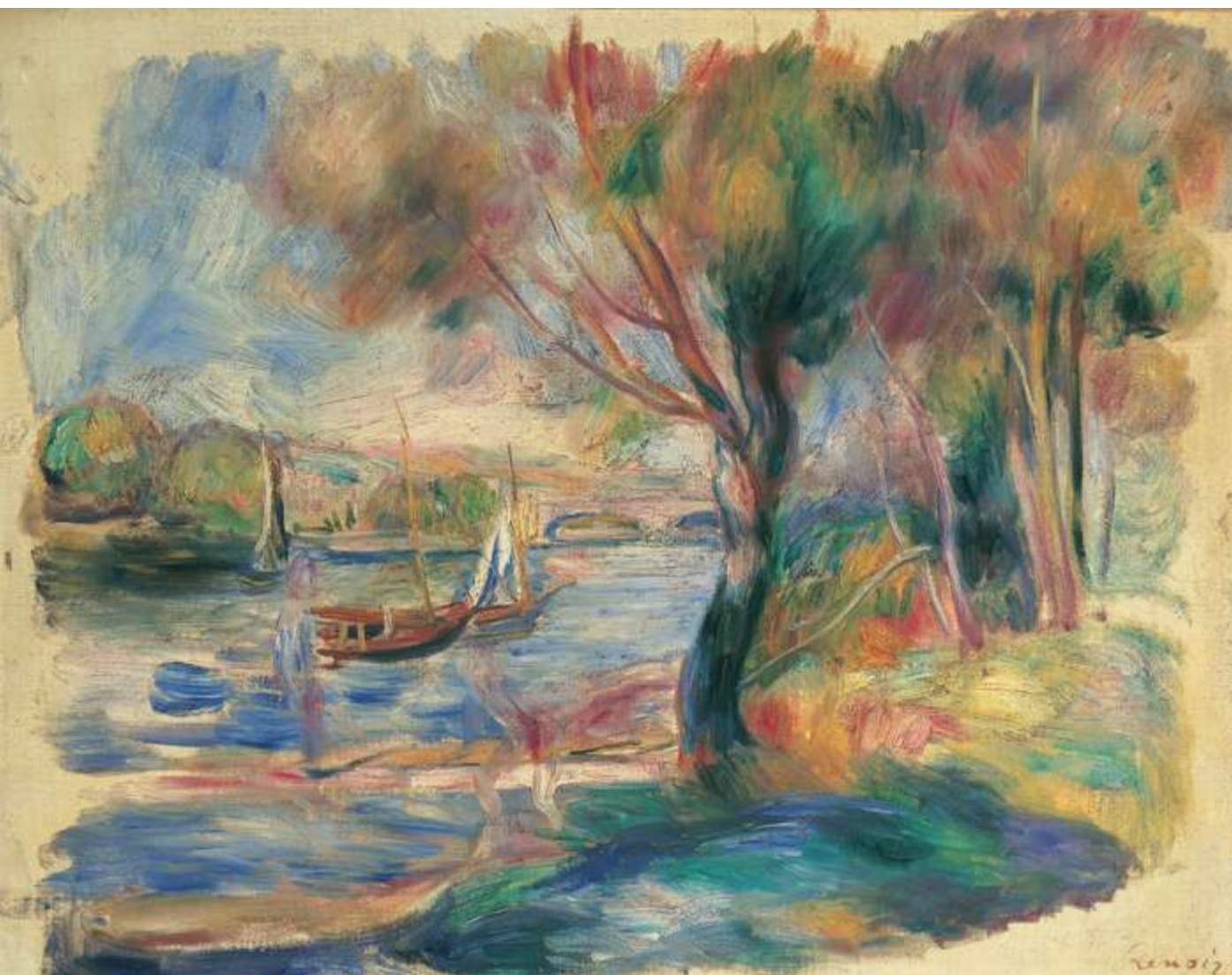
De tentoonstelling *Het impressionisme, een Belgische verhaal* doet het relaas.

De opzet is chronologisch-thematisch. Het traject volgt de geschiedenis van de moderne kunst in België vanaf de jaren 1860 en belicht de verschillende uitingen ervan tot aan de uitdooffase aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.

Aan de oorsprong van de beweging stond **de landschapschilderkunst**, vertegenwoordigd door de School van Tervuren, de Belgische tegenhanger van de invloedrijke Franse School van Barbizon. Vanaf de jaren 1860 werd het landschap niet langer louter gezien als achtergrond voor een iconografisch thema, maar werd een volwaardig onderwerp. Dit was een duidelijke koerswijziging of, zo je wil, de intrede van de moderniteit in de kunst. Boeiend is ook dat de groeiende legitimiteit van het landschap vanaf de vroege jaren 1870 en het toenemende publieke succes niet losstonden van de drang naar een eigen nationale identiteit van een jong land.

De tweede fase, in de jaren 1880, stond in het teken van **de volle bloei van het Belgische impressionisme**. Sterk beïnvloed door de Franse meesters, maar ontwikkeld volgens een eigen dynamiek: realistischer dan de Franse variant en daarmee nauwer aansluitend bij een schildertraditie die teruggaat tot de Vlaamse barok.

De derde, beslissende stap was het **neo-impressionisme**, dat zich ontvouwde onder invloed van het pointillisme van Georges Seurat en zijn zielsverwanten. Voor de Belgische avant-gardekunstenaars was dit een openbaring en een uitgelezen kans om de moderniteit in haar radicaalste vorm op te leggen. België groeide zo al snel uit tot het tweede thuisland van het neo-impressionisme, zo niet het eerste.



© Pierre-Auguste Renoir, *La Seine à Argenteuil*, 1892. Association des Amis du Petit Palais, Genève – Studio Monique Bernaz Genève

In een vierde fase leidde het neo-impressionisme er rond de eeuwwisseling toe dat kleur werd gelijkgesteld aan zuiver licht. Deze stroming, op het snijvlak van het ondertussen 'klassieke' impressionisme en de Vlaamse realistische traditie, wordt aangeduid als het '**luminisme**'. Emile Claus, het boegbeeld van de groep Vie et Lumière, was er de centrale figuur van.

Vijfde en laatste fase: aan het begin van de nieuwe eeuw vertoonde de impressionistische beweging in al haar gedaanten tekenen van ademnood. Een generatie na de eerste impressionistische tentoonstelling bleek de uitbundige en heftige opkomst van het fauvisme een sluitstuk, zo niet een definitief eindpunt. Die stroming, die in 1905 in Frankrijk ontstond, waaide al snel over naar België, waar het zogeheten **Brabantse** fauvisme tot ontplooiing kwam, met Rik Wouters als absolute boegbeeld.

Het waren de laatste stuiptrekkingen van het impressionisme, dat net als zoveel andere zaken definitief ten onder zou gaan in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog.



Félicien Rops
(1833 Namur - 1898 Essones)
*Les Rochers des Grands
Malades*, 1876
Olieverf op doek
34 x 57 cm
Musée des Beaux-Arts /
La Boverie, Liège

De oevers van de Maas nemen een prominente plaats in binnen de picturale verbeelding van Belgische landschapschilders, ook bij de uit Namen afkomstige Félicien Rops. De plek was toen geliefd bij wandelaars vanwege het schilderachtige uitzicht op de Maasvallei. Rops hanteerde een vrije penseelvoering en bekommerde zich niet om details. Veeleer concentreerde hij zich op licht- en weerspiegelingseffecten en het evenwicht tussen lucht, water en rotsen. Dit soort landschappen, die uitsluitend tot de privésfeer behoren, stelde Rops liever niet tentoon. Hij wilde dat publiek en critici alleen aandacht besteedden aan de literair geïnspireerde werken waarop zijn reputatie berustte.



James Ensor
(1860 - 1949 Oostende)
Le Salon Bourgeois, 1880
Olieverf op doek
65 x 57 cm
Galerie Ronny Van de Velde,
Antwerpen

| IMPRESSIONISME

Aanvankelijk liet James Ensor zich door het impressionisme inspireren, maar later keerde hij zich ervan af en verkoos een nationale kunststroming die niet afhankelijk was van nieuwigheden uit Parijs. Hij was gefascineerd door Édouard Manet en Whistler, en kopieerde een tijdje hun lichtbenadering in zijn burgerlijke interieurs en stillevens met weelderige materiaaleffecten. Zijn schilderijen bleken evenwel somberder van toon, een reflectie van de beklemmende familiale sfeer in zijn geboortestad Oostende. Al snel doken in zijn detailrijke stillevens en interieurs maskers en skeletten op. Gaandeweg werden dat volwaardige onderwerpen en een essentieel onderdeel van zijn bijzondere visie, die een inspiratiebron van het moderne expressionisme zou blijken.



Anna Boch
(1848 Saint-Vaast – 1936
Bruxelles)

*Retour de la messe par les
dunes*, 1893–1895

Olieverf op doek

45,5 x 62 cm

Collection de la Province de
Hainaut – Dépôt au BPS22,
Charleroi

NEO-IMPRESSIONISME

Anna Boch was een vooraanstaande Belgische kunstenares en mecenas. Ze evolueerde van realisme over impressionisme naar neo-impressionisme en luminisme, het resultaat van een intensief onderzoek naar kleur en licht. In 1892 kocht ze het schilderij *La Seine à la Grande Jatte* van Georges Seurat, dat voor haar een belangrijk referentiepunt zou worden. Zelf verkoos ze evenwel vrijer en luchtiger penseelstreken. Voor de schaduwen van haar personages maakte ze rijkelijk gebruik van het hele paars-spectrum. Ze schrok er niet voor om binnen één doek verschillende technieken te combineren. *Retour de la messe par les dunes* past in de rijpe fase van haar neo-impressionistische periode. Het was geïnspireerd door een verblijf in haar geliefde vakantieoord Knokke-Heist, waar ze verschillende doeken zou maken. Als mecenas kocht ze werk van Paul Gauguin en ook *La vigne rouge* van Van Gogh, het enige schilderij dat tijdens zijn leven werd verkocht. Het ontstond in 1888 en bevindt zich tegenwoordig in Moskou.



Emile Claus (1849 Sint-
Eloois- Vijve -1924 Astene)
De Kastanjeboom, 1906
Olieverf op doek
134 x 144 cm
Musée des Beaux-Arts /La
Boverie, Liège

LUMINISME

De kastanjeboom, wellicht een van Émile Claus' geslaagdste werken, maakt deel uit van een reeks luministische doeken op groot formaat. Afgebeeld is de omgeving van villa Zonneschijn, zijn landhuis in Astene (nabij Deinze), aan de oevers van de Leie. De rivier komt voor in heel wat doeken van Claus, ook wel 'de schilder van de Leie' genoemd. Hij was gefascineerd door de aldoor wisselende lichtweerkaatsing op het water en vond inspiratie in oneindige licht- en sfeervariaties, al naargelang het tijdstip van de dag en het seizoen. De Leie was ook het kloppende hart van de streek, waarvan hij de boeren, vissers en rivierbedrijvigheid telkens weer afbeeldde.



Frits Van den Berghe (1883 –
1939 Gent)

Wit interieur, ca. 1905

66 x 81 cm

Collectie Mudel, Deinze

LAAT-IMPRESSIONISME

Van den Berghe was een vooraanstaand figuur in de tweede Latemse School. Hij begon als impressionist en ontwikkelde tijdens de Eerste Wereldoorlog een eigen expressionistische visie.

Wit interieur is een mooi voorbeeld van zijn eerste, luministische periode. Door het subtiele gebruik van kleurverloop was zijn werk doordachter en minder realistisch dan dat van zijn luministische collega's. Bruine, oranje en blauwgrijze tinten overheersen. Tussen de licht pointillistische verfstreken worden de kleuren hier en daar lichter, los van elke directe lichtbron. Door de onderzoekende blik waarmee de schilder naar zijn omgeving kijkt, krijgt de sfeer iets symbolistisch.

- Elie Barnavi
- Michel Draguet
- Maroussia Mikolajczak
- Benoît Remiche

ondersteund door het hele team van Tempora.

Collectief cureren, hoe werkt het?

Bij Tempora vervullen de 'collectieve curatoren' functies die gewoonlijk aan één persoon worden toegewezen, namelijk het opzetten, organiseren en beheren van een tijdelijke tentoonstelling. De leidinggevendenden van de verschillende projectdomeinen (wetenschappelijke inhoud, scenografie, artistieke leiding en productie) werken in teamverband, waardoor eenieders taak wordt vergemakkelijkt, er een vruchtbare onderlinge wedijver ontstaat en kostbare tijd wordt bespaard. Het systeem stoelt op een uitgebreide ploeg. Iedereen werkt als lid van een geïntegreerd team, waarin alle vaardigheden zijn verenigd die nodig zijn om het project op elk ogenblik vlot te laten verlopen. Die methodiek is in de loop der jaren gegroeid uit de praktijk. Vandaag is 'collectief cureren' een Tempora-handelsmerk, of zo je wilt, een onderdeel van onze bedrijfscultuur.

Elie Barnavi

Élie Barnavi is historicus en essayist. Sinds 1998 is hij wetenschappelijk adviseur van het Museum van Europa in Brussel. Als medeoprichter, samen met Benoît Remiche, en wetenschappelijk directeur van het bedrijf Tempora stelde hij de wetenschappelijke comités van talrijke tentoonstellingen samen en zat die (mede) voor. Élie Barnavi sleepte al verschillende prijzen in de wacht, waaronder de *Grand Prix de la Francophonie* van de Académie Française (2007) voor zijn gehele oeuvre. Hij is tevens buitenlands geassocieerd lid van de *Académie des Sciences Morales et Politiques*.

Michel Draguet

Michel Draguet, doctor in de filosofie en de letteren, is hoogleraar kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit van Brussel en hoge vertegenwoordiger voor het Belgisch federaal erfgoed. Van 2005 tot 2023 was hij algemeen directeur van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België. In 2009 richtte hij het Magritte-museum in Brussel op en in 2013 het Fin-de-siècle-museum.

Als specialist in de geschiedenis van de schilderkunst van de negentiende en twintigste is hij curator van talrijke tentoonstellingen over het symbolisme, de Belgische kunst van de 20e eeuw en Magritte. Hij is auteur van verschillende boeken over het werk van Khnopff, Magritte en Alechinsky. Hij publiceerde onder meer *Chronologie de l'art du XX^e siècle* (Parijs, Flammarion, 2003 [1997]); *Het symbolisme in België* (Mercatorfonds, 2005) en *Moroccan Memories: Of Men and Arms* (Mercatorfonds, Brussel, 2024). In 2005 werd hij verkozen tot lid van de kunstenaarsafdeling van de Académie Royale de Belgique.

Maroussia Mikolajczak

Maroussia Mikolajczak behaalde een master in de geschiedenis aan de Université Catholique de Louvain (UCLouvain) en stelt haar expertise al meer dan 26 jaar ten dienste van Tempora. In de loop van haar rijkgevolle carrière bij het bureau ontwikkelde ze een grote veelzijdigheid als historica, documentaliste en beheerster van kunstwerken (*art registrar*). Met haar bijzondere aandacht voor publiekswerking ontwerpt en schrijft ze bovendien de educatieve programma's en hulpmiddelen voor talrijke grootschalige tentoonstellingen van Tempora.

Benoît Remiche

Gedreven door zijn passie voor cultuur en de verspreiding ervan onder een zo groot mogelijk publiek, richtte Benoît Remiche in 1998 Tempora op. Onder zijn leiding realiseerde het bedrijf meer dan 150 grote projecten en verwierf het een prominente plaats in het Europese culturele landschap.

Naast zijn functie als gedelegeerd bestuurder blijft Benoît Remiche de artistieke leiding van de projecten verzorgen. Hij was ook hoofddocent aan de Université libre de Bruxelles in *Cultural Tourism issues* (Master in cultureel management) en expert voor de Europese Commissie op het gebied van culturele materies, evenals spreker (ENA, Franse Nationale Vergadering, École des Beaux-Arts van Turijn, enz.).



© James Ensor, *L'Hôtel de ville de Bruxelles*, 1885. Musée des Beaux-ArtsLa Boverie, Ville de Liège

BENT VAN LOOY, AMBASSADOR VAN DE TENTOONSTELLING

Ik was enorm enthousiast toen mij gevraagd werd of ik mee wilde denken over de fantastische tentoonstelling over impressionisme in ons land.

Mensen warm te maken voor het impressionisme: daarin ligt wellicht niet de uitdaging. Impressionisme is met voorsprong de door het grote publiek meest geliefde kunststroming van de twintigste eeuw.

Nu tenminste.

We vergeten wel eens hoe radicaal en schokkend deze nieuwe manier van kijken ervaren werd door de kunstliefhebbers van toen.

Voor de burgerij die gewend was leesbare, zorgvuldig uitgewerkte taferelen met literaire inslag te bekijken in de salons moet het werk van deze dwarskijkers een klap in het gezicht geweest zijn.

In ruwe halen en wazige vlakken vingen de plein-airisten in het kielzog van de schilders van Barbizon het licht op de boomtoppen op doek terwijl ze met ezel en verf onder diezelfde boom stonden, met hun laarzen in der modder.

En stel je voor, je ontdekt op een dag dat kleuren niet uit een tube komen maar uit honderden tubes, met nerveuze toetsen op het doek uitgesmeerd in duizenden zoekende kloddertjes die samen gaan zinderen en licht worden, beweeglijk en veranderlijk, zoals een zondag in april.

Ik vind het heerlijk om de honderden werken uit de tentoonstelling precies zo te benaderen: als revolutionaire daden, pogingen om de wereld te zien en vast te leggen zoals ze is, precies op dat ogenblik, en niet zoals ze hoort te zijn.

Voor het eerst in de geschiedenis wordt zo'n indrukwekkend aantal impressionistische topwerken samengebracht onder het dak van La Boverie. Samen vertellen ze over ons land, in een andere tijd, en over de hemelbestormers, mannen en vrouwen, die hun tijd in een vorm goten. Een nieuwe, andere vorm.

Graag nodig ik u uit om uw aangescherpte, open blik te laten dwalen over die honderden revolutionaire daden op doek en u open te stellen voor een radicale optater van jewelste.

Bent **VAN LOOY**



Bent Van Looy ©Charlie de Keersmaecker

CATALOGUS

Tempora publiceert een boek met meer dan 150 meesterwerken van Belgische en Franse impressionistische kunstenaars, die voor een uitzonderlijke tentoonstelling zijn samengebracht.

Titel: *Het impressionisme, een Belgische verhaal*

Auteurs: Elie Barnavi, Barbara Caspers, Régis Cotentin, Stéphane Dado, Catherine De Braekeleer, Vincent Delvaux, Michel Draguet, Noémie Goldman, Denis Laoureux

Talen: uitgave in het Frans en het Nederlands.

Ter plaatse te koop.

SPECIALE UITGAVE VAN HET TIJDSCHRIFT BEAUX ARTS

Ter gelegenheid van de tentoonstelling publiceert het tijdschrift *Beaux Arts* (Parijs) een speciale uitgave van 60 pagina's.

Deze speciale uitgave, die in oktober 2026 verschijnt, is de eerste die buiten Frankrijk wordt gerealiseerd.

Titel: *L'Impressionnisme, une histoire belge*

Auteurs: Barbara Caspers, Régis Cotentin, Vincent Delvaux, Michel Draguet, Claude Pommereau, Benoît Remiche, Alain Vircondelet

Taal: Frans.

Ter plaatse te koop.

BEZOEKERS MET EEN VISUELE BEPERKING

Zelfstandig traject in de tentoonstelling en aangepaste rondleidingen op aanvraag

Gesterkt door eerdere successen en de vele positieve reacties vernieuwt Tempora zijn aanbod voor culturele bemiddeling voor mensen met een visuele beperking. Dit op maat gemaakte initiatief, het resultaat van een nauwe samenwerking met museum La Boverie en de vzw La Lumière, garandeert voor bezoekers met een visuele beperking een rijke, zelfstandige en zorgeloze bezoekervaring. In het hart van het traject worden bezoekers met een visuele beperking via vijf speciaal ingerichte stations uitgenodigd voor een unieke ontmoeting met een kunstwerk. Elke halte biedt een voelbare interpretatie in reliëf om kunst via de tastzin te ervaren. Voor een totaalbeleving worden deze stations aangevuld met een tactiele ontdekkingsgids en een gedetailleerde audiodescriptie, wat zorgt voor een dubbele, zowel zintuiglijke als verhalende invalshoek. Dit initiatief speelt in op een belangrijke uitdaging rond inclusie in musea. Door toegankelijkheid centraal te stellen bevestigt Tempora opnieuw zijn ambitie om drempels te verlagen en cultuur voor iedereen toegankelijk te maken. Voor wie de ervaring wil verdiepen zijn er ook specifieke rondleidingen.

Zelfstandig bezoek. Aangepaste rondleidingen op aanvraag (niet in de toegangsprijs inbegrepen). Dit project kwam tot stand met steun van de Nationale Loterij.



JEUGD

Gratis zoek- en speelboekjes voor kinderen

Tempora ondersteunt gezinnen met een exclusief zoek- en speelboekje, ontworpen om de nieuwsgierigheid van kinderen tijdens het hele traject te prikkelen. Dit educatieve en ontspannende materiaal is gratis te verkrijgen aan de receptie van het museum.

SCHOLEN

Gratis educatief dossier via de website

Omdat kennisoverdracht de kern van zijn missie vormt ondersteunt Tempora leerkrachten met een uitgebreid pedagogisch dossier. Van de voorbereiding in de klas tot de verwerking na het bezoek: deze flexibele gids is geschikt voor alle niveaus van het secundair onderwijs. De kracht van het dossier schuilt in de modulaire opbouw, waardoor docenten de vrijheid hebben om de inhoud aan te passen aan hun specifieke lesdoelen.

**HET IMPRESSIONISME,
EEN BELGISCH VERHAAL**

Afbeelding van de voorziening voor mensen met een visuele beperking tijdens de tentoonstelling Robert Doisneau Gegeven momenten.

ONZICHTBARE UITDAGINGEN: HYPERSENSITIVITEIT & NEUROATYPIE

Sensorische kits, communicatiekaarten en een prikkelarm moment voor bezoekers met hypersensitiviteit of neuroatypie

Het museum zet een nieuwe stap naar universele toegankelijkheid door het bezoekersaanbod af te stemmen op bezoekers met hypersensitiviteit en neuroatypie. Om het bezoek zo aangenaam mogelijk te maken worden elke eerste woensdag van de maand van 13.00 tot 14.30 uur 'prikkelarme momenten' ingevoerd met een minimaal geluidsniveau, beperkte bezoekersaantallen en gedimde verlichting (04/11, 02/12, 06/01, 03/02 & 1e 03/03). Daarnaast zijn er tijdens de hele tentoonstellingsperiode gratis sensorische kits te leen. Dankzij speciale hulpmiddelen om behoeften aan te geven en een stappenplan voor het traject vanaf het station Luik-Guillemains kan het bezoek ook vooraf rustig worden voorbereid. Met dit betrokken en innovatieve initiatief wil het museum onzichtbare barrières wegnemen en iedereen een zorgeloze culturele ervaring bieden. We bedanken graag het Musée d'Orsay en het Musée de l'Orangerie, die inspiratie leverden voor deze sensorische kit.

De tas is tijdens het bezoek op verzoek gratis te leen bij de tentoonstellingsshop (in een versie voor volwassenen en voor kinderen). Dit project kwam tot stand met steun van de Nationale Loterij.



INDIVIDUELE BEZOEKERS

Instaprondleidingen voor individuele bezoekers

Een begeleid bezoek aan de tentoonstelling wordt nu nog haalbaarder dankzij de introductie van instaprondleidingen voor individuele bezoekers en kleine groepjes.

De vierde zondag van de maand om 14.00 uur in het Nederlands en om 14.30 uur in het Frans (25/10, 22/11, 27/12, 24/01, 28/02 & 28/03) neemt een gids de bezoekers mee op een bevoorrechte tocht door de zalen, waarbij de verhalen en details achter de meesterwerken tot leven komen. Met deze formule krijg je de kans om te genieten van een professionele, bevlogen toelichting zonder dat je vooraf zelf een groep hoeft samen te stellen. De ideale gelegenheid om van een middag een verrijkend moment vol uitwisseling te maken.

Let op: het aantal plaatsen is beperkt en reserveren is verplicht via de online ticketshop van de tentoonstelling. Er geldt een minimumaantal deelnemers voor de organisatie van deze rondleidingen.

Toegangskaartje volwassenen: € 25, jeugd: € 12

ZONDAG 8 NOVEMBER

Culture Brunch 'Impressions Gourmandes': brunch + tentoonstelling

De Culture Brunch vindt op zondag 8 november 2026 opnieuw plaats in het Musée de la Boverie. De tentoonstelling *Het impressionisme, een Belgisch verhaal* nodigt u uit voor een nieuwe reis vol Impressions Gourmandes. Laat u inspireren door het meesterwerk *La Grande Jatte* in de prachtige ruimte La Verrière en geniet van een brunch (bijna) op het gras. Een picknickkleed en een parasol worden aanbevolen om de ervaring van Georges Seurat ten volle te beleven.

Praktische informatie

Tijdvakken: 10.00–12.00 uur & 13.00–15.00 uur

Tarieven:

Kinderen (< 6 jaar): € 8

Jongeren (6–12 jaar): € 27

Jongvolwassenen (12–25 jaar): € 44,50

Volwassenen (> 26 jaar): € 49

PROMOTIECODE VOOR GEZINNEN/GROEPEN: bij aankoop van 4 of meer tickets krijg je 5% korting op je totale aankoop met de **CODE: GROUPE**

WOENSDAG 02 DECEMBER

Filmprojectie en debat « We Have a Dream »

Samen kijken naar handicap en inclusie

Handicap International, Benjamin Hurard, Schepen van Personen met een Handicap, Élisabeth Fraipont, Schepen van Cultuur, en de Stad Luik nodigen u van harte uit voor de vertoning van de documentaire *We Have a Dream*, geregisseerd door Pascal Plisson.

De film volgt het leven van vijf kinderen met een beperking over de hele wereld, van wie sommigen worden ondersteund door Handicap International. Via hun persoonlijke verhalen belicht de documentaire op menselijke wijze de uitdagingen rond inclusie, de aanvaarding van verschillen en de gelijke toegang tot gezondheidszorg en onderwijs.

Na de vertoning volgt een debat over handicap, inclusie en de daaraan verbonden maatschappelijke uitdagingen. Een ontroerend en hoopvol evenement dat toegankelijk is voor iedereen.

Praktische informatie

Uur: 14u30

Locatie: La Boverie, Parc de la Boverie 3, 4020 Luik, België

Taal van de film: FR

Tarief: Gratis toegang tot de projectie

Online reserveren verplicht:

www.handicapinternational.be/fr/projection-we-have-a-dream

**HET IMPRESSIONISME,
EEN BELGISCH VERHAAL**



DINSDAG 15 DECEMBER**Lezingenavond: Rondom het impressionisme****In gesprek: Pierre Assouline en Claire Leblanc****Moderator: Elie Barnavi**

Zoals vaak het geval is, biedt Tempora het publiek in de marge van haar kunst- en geschiedenistentoonstellingen een lezing aan om «verder te gaan»—oftewel om extra sleutels tot begrip te reiken rond het behandelde thema. Een avond vol nieuwe perspectieven, verhelderingen en onverwachte invalshoeken.

De Franse romanschrijver en criticus Pierre Assouline en de Belgische kunsthistorica Claire Leblanc gaan het gesprek aan over de vraagstukken die de tentoonstelling *Het impressionisme, een Belgisch verhaal* oproept. Tal van onderwerpen komen aan bod, zoals de Belgische avant-garde, het vak van kunsthandelaar, de nationale artistieke identiteit en nog veel meer.

PRAKTISCHE INFORMATIE*Programma*

18:30 uur: Lezing in het auditorium

20:00 uur: Bezoek aan de tentoonstelling

22:00 uur: Sluiting van het museum

Tarief

Eenheidsprijs van € 20 (toegang tot de lezing + vrij bezoek aan de tentoonstelling)

Let op: *Beperkt aantal plaatsen. Reserveren is verplicht enkele weken voor het evenement via www.expo-impressionisme.com*

2027**Artistieke performance tijdens een unieke nocturne**

Beleef een uitzonderlijk moment binnen het parcours van de tentoonstelling en geniet 's avonds van een exclusieve artistieke performance. Of u de werken nu voor het eerst ontdekt of ze in een nieuw licht wilt herontdekken, dit evenement biedt een bijzondere culturele pauze. De ideale gelegenheid om met een frisse blik naar de impressionistische beweging te kijken.

Gedetailleerde informatie en het volledige programma volgen binnenkort.

ZATERDAG 27 FEBRUARI 2027**Workshop impressionistische schilderkunst:** *In de voetsporen van de Belgische impressionisten*

In het hart van de Verrière de La Boverie houdt schilderes Elena Burcio Alonso tieners en volwassenen een workshop aan gewijd aan de impressionistische schilderkunst. Deze sessie, geïnspireerd door een tentoongesteld werk, nodigt uit om de mechanismen van licht, kleuren, toonwaarden, compositie en penseelstreek te verkennen om zo een origineel kunstwerk te creëren.

Elena Burcio Alonso, geboren in 1988 in Madrid en woonachtig in België, richt zich in haar werk op de verbanden tussen observatie, herinnering en weergave. Ze brengt schildertechnieken over en begeleidt elke deelnemer bij het ontwikkelen van een persoonlijke benadering.

Web: elenaburcio.com

YouTube & Instagram: [elenaburcioa](https://www.instagram.com/elenaburcioa)

PRAKTISCHE INFORMATIE*Tijdstippen:*

Workshop van 2 uur, gevolgd door een vrij bezoek

10.00 uur

13.30 uur

Tarieven (workshop + materiaal + tentoonstelling):

Jongeren (10–18 jaar): 38 €

Volwassene (> 19 jaar): 48 €

Een jongerenkaartje wordt verkocht in combinatie met een volwassenenkaartje, zodat je dit moment met een dierbare kunt delen.

Let op: Beperkt aantal plaatsen, reserveren verplicht via www.expo-impressionisme.com



Het Musée de La Boverie, gevestigd in het voormalige Palais des Beaux-Arts dat werd gebouwd voor de wereldtentoonstelling van 1905, op een schiereiland tussen de Maas en de omleiding daarvan, is sinds de heropening in 2016 uitgegroeid tot een van de meest herkenbare culturele trekpleisters van Luik. Het museum, gerenoveerd door architect Rudy Ricciotti en het bureau p.HD, combineert erfgoed en moderniteit.

Het ligt verscholen in een betoverend park op een steenworp afstand van het door Santiago Calatrava ontworpen station van Luik-Guillemins en biedt bezoekers een uitzonderlijke omgeving waar kunst, architectuur en natuur samenkomen.

Het artistieke programma is opgebouwd rond twee grote ruimtes: de ene is gewijd aan internationale tijdelijke tentoonstellingen, retrospectieven van gerenommeerde kunstenaars en hedendaagse kunst (met name via de Espace Jeunes Artistes); de andere is gewijd aan de permanente collecties van het Musée des Beaux-Arts van de stad Luik, die meer dan vijf eeuwen artistieke creatie in kaart brengen.

Ter gelegenheid van zijn tiende verjaardag heeft La Boverie zijn collecties nieuw leven ingeblazen door de tentoonstellingsruimtes te renoveren. De tentoonstellingsroute, die zijn chronologische opbouw behoudt, biedt de bezoeker een blik op werken van uitzonderlijke kunstenaars, zowel uit Luik als uit het buitenland (Lambert Lombard, Léonard Defrance, Ingres, Closson, Pissarro, Monet, Arp, Magnelli, Debré, Hantai, Monory, Gilbert & George ...), gaande van de zestiende eeuw tot vandaag.

Er is een speciaal gedeelte gewijd aan de werken die in 1939 tijdens de veiling in Luzern (Zwitserland) werden aangekocht. Deze werken, die destijds door het naziregime als 'ontaarde kunst' werden beschouwd, behoren voortaan tot de Belgische 'schatten': Picasso, Gauguin, Ensor, Laurencin, Marc, Kokoschka, Lieberman, Pascin, Chagall.

Naast de tentoonstellingen en de collecties biedt La Boverie het hele jaar door een breed scala aan activiteiten en evenementen (lezingen, animatie, originele rondleidingen, workshops ...).

**VANAF HET VOORJAAR VAN 2027:
DE TENTOONSTELLING FIGURE-TOI IN LA BOVERIE**

De tentoonstelling *Figure-toi* in mei 2027 in La Boverie bouwt voort op het succes van de tentoonstelling *abstrait*: en verkent ditmaal de terugkeer van de figuratie in de kunst: *Figure-toi* belicht figuratie als middel om grote historische, sociale en menselijke thema's aan te kaarten. Aan de hand van portretten, het lichaam, historische of genretaferelen en stilleven stelt de tentoonstelling vragen over identiteit, herinnering, materialiteit, culturele diversiteit en sociaal-politieke kwesties. De tentoonstelling laat ook zien hoe hedendaagse benaderingen in dialoog treden met historisch erfgoed om traditionele vormen van representatie te vernieuwen.

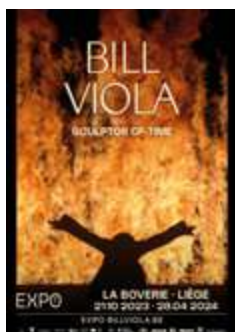
Curatoren: Martine Droixhe, Françoise Safin en Marc Sterkendries



Picasso, Groot mannenhoofd, tekening, 1967
(in bruikleen van de Federatie Wallonië-Brussel)
© Musée des Beaux-Arts de Liège / La Boverie
© Nalatenschap Picasso - SABAM Belgium 2027



Tempora is een Belgisch agentschap dat gespecialiseerd is in het ontwerp, de realisatie, de promotie en het beheer van musea, tentoonstellingen en culturele instellingen.



Het bedrijf werd in 1998 in Brussel opgericht door Benoît Remiche en telt vandaag ongeveer honderd medewerkers en meerdere culturele locaties in België en Frankrijk. In de loop der jaren heeft Tempora zich ontwikkeld tot een toonaangevende culturele speler, met tentoonstellingen die reizen doorheen Europa en de wereld. Met een geïntegreerd multidisciplinair team—historici, wetenschappers, curatoren, architecten, scenografen, grafisch ontwerpers, mediaspecialisten, ingenieurs en technici—staat Tempora in voor het volledige traject: van concept en ontwerp tot productie in het Brusselse atelier en operationeel beheer.



Het werk van Tempora steunt op sterke waarden:

- respect voor de locaties en hun geschiedenis
- het in de verf zetten van collecties
- het zoeken naar een evenwicht tussen speelsheid, esthetiek en wetenschappelijke nauwkeurigheid
- toegankelijkheid voor een breed publiek en een sterke pedagogische insteek

OPRICHTING, DEELNEMINGEN EN BEHEER VAN MUSEA

Musée de la Seconde Guerre mondiale, Gdansk, Pologne
House of European History, Brussel, België
Bastogne War Museum, Bastogne
WOM (World of Mind), Brussel



TENTOONSTELLINGEN (SELECTIE)

Tempora heeft meer dan 150 grootschalige projecten gerealiseerd, waaronder meer dan twintig permanente tentoonstellingen, meer dan veertig tentoonstellingen over beschavingen en talrijke ambitieuze producties met wereldwijde bekendheid. Hieronder volgt een selectie van deze realisaties:



Dieu(x), modes d'emploi, Brussel 2006, Madrid 2007, Québec 2010, Ottawa 2011, Parijs 2012, Varsovie 2013, Genève 2019

C'est notre histoire ! Cinquante ans de construction européenne, Brussel 2007, Wroclaw 2009

21, rue la Boétie. Picasso, Matisse, Braque, Léger..., Luik 2016, Parijs, 2017
Hyperrealism Sculpture. Ceci n'est pas un corps, Luik 2019, Brussel 2021, Lyon 2022, Parijs 2022

Johnny Hallyday. L'Exposition, Brussel 2022, Parijs 2023

Elliott Erwitt. Une rétrospective, Parijs 2023, Lyon 2023, Brussel 2024

Amazônia, Sebastião Salgado, Brussel 2024

Geluck expose Le Chat, Parijs 2025

Robert Doisneau. Instants Donnés, Parijs 2025, Luik 2025, Lyon 2026

Tallose tentoonstellingen werden gewijd aan de impressionistische schilders, hetzij aan een specifieke kunstenaar, hetzij aan een groep of stroming, of aan een specifiek thema. Trouw aan haar missie wilde de vzw Musée de l'Europe deze stroming belichten in haar Europese dimensie, met de nadruk op de invalshoek die inmiddels vertrouwd is bij haar publiek: de combinatie van kunst en geschiedenis.

Het doel is om deze twee disciplines te versmelten tot een samenhangend geheel waarin historische gebeurtenissen en artistieke creatie elkaar wederzijds verhelderen. Twee perspectieven die samenkomen op hetzelfde fenomeen om elkaar te verrijken en aan te vullen.

Het Musée de l'Europe, dat gebaseerd is op interdisciplinariteit en een Europees karakter, heeft als doel de verschillende erfenissen en relaties van een verenigd Europa in kaart te brengen, dat door de eeuwen heen gekenmerkt werd door periodes van integratie en breken.

TERUGBLIK OP TENTOONSTELLINGEN

La Belle Europe, Brussel 2001.

God(en), een handleiding de religieuze beleving, Brussel 2006, Madrid 2007, Québec 2010, Ottawa 2011, Parijs 2012, Warschau 2013, Genève 2019.

Dit is onze geschiedenis! Vijftig jaar Europese eenwording, Brussel 2007, Wrocław 2009.

Amerika is ook onze geschiedenis! Drie eeuwen betrekkingen tussen Europa en de Verenigde Staten, Brussel 2010.

De islam is ook onze geschiedenis! Twaalf eeuwen islamitische aanwezigheid in Europa, Duitsland, Italië, Bosnië en Herzegovina, Bulgarije, 2010.

14-18, dat is onze geschiedenis!, Brussel 2014.

Pompeii: The Immortal City/Cité immortelle, Richmond 2019, Spokane 2020, Orlando 2020, Québec 2021, New York 2022, Arlington 2024, Lyon 2024.

Amazônia, Sebastião Salgado, Brussel 2025.

Het impressionisme, een Belgisch verhaal, Luik 2026.

loterie nationale nationale loterij

BIEN PLUS QUE JOUER MEER DAN SPELEN

Dankzij haar spelers ondersteunt de Nationale Loterij elk jaar talrijke culturele projecten in België. Met haar steun aan de tentoonstelling 'Het impressionisme, een Belgisch verhaal' in La Boverie draagt zij ertoe bij een uitzonderlijk artistiek erfgoed toegankelijk te maken voor een zo breed mogelijk publiek en de culturele uitstraling van ons land te versterken.

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Het impressionisme, een Belgisch verhaal* is het Museum La Boverie verheugd te kunnen rekenen op de steun en expertise van zijn cateringpartners.

Hun inzet en knowhow dragen bij aan het succes van de privé-evenementen die in het museum worden georganiseerd.



Contact : Marie Derom
marie.derom@tempora.be
 +32 (0)474 64 89 15

Met de steun van:

- La Fédération Wallonie-Bruxelles
- Nationale loterij
- Visit Wallonia
- Mosal – cabinet d'avocats



HET IMPRESSIONISME, EEN BELGISCH VERHAAL

ADRES

La Boverie
Parc de la Boverie 3
4020 Luik

OPENINGSDATA

Van 09 oktober 2026 tot en met 29 maart 2027

OPENINGSUREN

Dinsdag tot zondag : 10u - 18u
Uitzonderlijk geopend op **maandagen tijdens de Franstalige en Nederlandstalige schoolvakanties** en op **feestdagen**.

TARIEVEN

Standaardticket (>26 ans) : € 18
Jongere (6-25 jaar) : € 12
Kind (<6 ans) : gratis
Gezinspakket : € 52 (2 standaardtickets + 2 jongeren)
Scolaire : 8€ per kind en 1 gratis begeleider per 15 leerlingen
Groepen : € 16 (min 15 personen)
Artikel 27 : 1,25€

Gecombineerd ticket met de permanente collecties van La Boverie: + €2 (geen toeslag voor jongeren onder de 26 jaar).

CONTACT

TENTOONSTELLING

info@expo-impressionnisme.com
+32 488 35 50 77

GROEPSRESERVERING

reservations@expo-impressionnisme.com

PERS

info@caracascom.com
+ 32 2 560 21 22

MUSEUM

info@laboverie.com
+32 4 238 55 01

AUDIOGUIDS VOOR MENSEN MET EEN VISUELE BEPERKING

Audioguids voor slechtzienden beschikbaar met QR-code op mobiele telefoon (5 bewerkte werken).
Inbegrepen in de toegangsprijs.

expo-impressionisme.com

tempora[®]



3^{LA}
OVERIE

Liège

VISIT
Wallonia
be



Cofinancé par
l'Union européenne



loterie nationale
BIEN PLUS QUE JOUER

6 nationale loterij
MEER DAN SPELEN



LE SOIR

soir
mag

L'AMEUSE

CINE
TELE
REVUE

NOSTALGIE

De Standaard